

Резюме

Резюме

Измежду представените в настоящия доклад 100 показателя 12 бяха подбрани като основни показатели. Чрез тях се цели получаването на обща картина за това дали ЕС е постигнал напредък към устойчиво развитие от гледна точка на целите и задачите, определени в стратегията на ЕС за устойчиво развитие. Направената на базата на тези основни показатели оценка за напредъка от 2000 г. насам показва една доста разнородна картина, както е видно от таблицата по-долу.

Таблица 0.1: Оценка на промените в основните показатели за устойчиво развитие (ЕС-27, от 2000 г. насам)¹

Област на показателите за устойчиво развитие	Основен показател	Оценка на промяната за ЕС 27
Социално-икономическо развитие	Реален БВП на глава от населението	
Устойчиво потребление и производство	Ефективно използване на ресурсите	
Социално приобщаване	Риск от бедност или социално изключване *	
Демографски промени	Заетост на възрастните работници ²	
Обществено здраве	Средна продължителност на живота към момента на раждането **	
Изменение на климата и енергетика	Емисии на парникови газове	
	Дял на енергията от възобновяеми източници от брутното крайно потребление на енергия **	
	Първично потребление на енергия	
Устойчив транспорт	Потребление на енергия в транспортния сектор, отнесено към БВП	
Природни ресурси	Индекс на широко разпространените птици	
	Рибен улов от запаси извън безопасните биологични граници	
Глобално партньорство	Официална помощ за развитие **	
Добро управление	[Няма основен показател]	

* От 2008 г. **От 2004 г.

В следващите страници се предоставя по-подробна оценка на основните тенденции, наблюдавани от 2000 г. насам, която допълва анализа на основните показатели за устойчиво развитие.

¹ Обяснение на метода на оценяване и на значението на метеорологичните символи е поместено в уводната част.

² Поради промяна на методологията оценката на показателите не е сравнима с предходни издания на мониторинговия доклад. За информация напредете справка с главата „Демографски промени“ в настоящия доклад.

Върви ли ЕС по пътя на устойчивото развитие?

Основни тенденции в социално-икономическото развитие

Реален БВП на глава от населението — признаци за умерено възстановяване?

- Между 2000 г. и 2012 г. **реалният БВП на глава от населението** в ЕС нарастваше средногодишно с 0,9 %. В периода от 1995 г. до 2007 г. преди настъпването на икономическата криза БВП на глава от населението в ЕС нарастваше непрекъснато със средногодишен темп от 2,4 %.
- Финансовата и икономическата криза обхвана реалната икономика през 2008 г., като БВП на глава от населението намалю с 4,8 % през 2009 г. (спрямо 2008 г.). Бързото прилагане на фискални стимули и други политически действия на национално равнище и на равнището на ЕС намалиха най-неблагоприятните въздействия на кризата и стабилизираха БВП на глава от населението през 2010 г. и 2011 г.
- През 2012 г. на фона на слабо възстановяване реалният БВП на глава от населението отново отбеляза спад с 0,6 % спрямо 2011 г.

Рецесията продължава да усложнява инвестиционния климат в ЕС

- Между 2003 г. и 2007 г. **инвестициите** (като дял от БВП) се увеличиха умерено, следвайки икономическия цикъл. В резултат на спада на доверието сред домакинствата и на корпоративното доверие по време на сътресенията на финансовия пазар и икономическата криза инвестициите започнаха бързо да намаляват. Резкият спад на инвестициите до най-ниските стойности за десетилетие назад с около 19 % между 2009 г. и 2011 г. беше причинен предимно от съкращения в стопанския сектор.
- Между 2000 г. и 2012 г. **дельт на спестяванията на домакинствата** в ЕС следваше икономическия цикъл. Макар че домакинствата намалиха спестяванията си по време на икономическия подем от 2003 г. до 2007 г., тази тенденция бе преобърната в резултат на коренната икономическа промяна и повишената несигурност на пазара след кризата. Въпреки признаците за слабо икономическо възстановяване дельт на спестяванията на домакинствата започна отново да намалява след 2009 г.

Стана ли икономиката на ЕС по-конкурентоспособна и иновационна?

- Стабилното повишаване на **производителността на труда** между 2000 г. и 2007 г. бе възпрепятствано от забавянето на икономическата активност през 2008 г. и 2009 г. Въпреки че производителността отбеляза подем през 2010 г. и продължи да се повишава през следващите години, дългосрочното подобрене ще зависи от бъдещото адаптиране на пазара на труда. Това може да включва промени в потоците на работници между държавите, секторите и регионите или реакцията на възнагражденията към различни условия на пазара на труда.
- През периода 2000—2007 г. **общите разходи за научноизследователска и развойна дейност** като дял от БВП останаха относително стабилни на равнище от 1,85 %. Този показател устоя на краткосрочните въздействия на икономическата криза. Той дори отбеляза умерено увеличение през 2008 г. и 2009 г. преди да се стабилизира на 2 % през следващите две години. Това се дължеше най-вече на усилията на правителствата да подпомагат икономическия растеж чрез насърчаване на разходите за научноизследователска и развойна дейност.
- **Енергийната интензивност** в ЕС отбеляза траен спад между 2003 г. и 2009 г., последван от подем през 2010 г. и ускорен спад през 2011 г. Положителната тенденция настъпи на фона на абсолютното премахване на връзката между брунтото вътрешно потребление на енергия и икономическия растеж.

Бавно възстановяване на пазара на труда

- **Равнището на заетост** в ЕС се увеличи от 66,6 % през 2000 г. на 70,3 % през 2008 г.

Растежът приключи през 2009 г., когато икономическата рецесия удължи стагнацията на пазара на труда и процентът на заетост се запази около 68,5 % до 2012 г. Това забави ЕС по пътя към постигането на целта за 75 % заетост, заложена в стратегията „Европа 2020“.

- Между 2000 г. и 2007 г. **регионалните диспропорции в заетостта** в ЕС бяха намалени с 2,1 процентни пункта. Напредъкът беше заличен от икономическата криза, която постепенно върна регионалните различия в областта на заетостта към нивото им от 2000 г. (13,3 % през 2012 г.). Положителното беше, че различията между половете при регионалната заетост бяха намалени до най-ниските стойности за десетилетие назад на 5,6 процентни пункта.
- Като цяло през периода между 2001 г. и 2004 г. **общото равнище на безработицата** в ЕС се е увеличило. През следващите четири години (от 2005 г. до 2008 г.) равнището на безработицата непрекъснато намаляваше, за да достигне 7,1 % през 2008 г. Тези положителни тенденции бяха последвани от рязко нарастване и през 2012 г. равнището на безработицата в ЕС достигна рекордно високо равнище от 10,5 %.

Основни тенденции в устойчивото потребление и производството

Пълно премахване на връзката между потреблението на материали и икономическия растеж?

- През 2011 г. ЕС успя да генерира икономическа стойност в размер на 1,60 евро за всеки употребен килограм материал. Това бе значително подобрене по отношение на **ефективното използване на ресурсите** от 2000 г. насам, когато от същото количество ресурси бяха генерирани само 1,34 евро на килограм.
- Това повишаване на ефективността беше резултат от по-бързото нарастване на БВП в сравнение с **вътрешното потребление на материали (ВПМ)**, по-специално преди настъпването на икономическата криза. От 2007 г. насам потреблението на ресурси в ЕС спадна рязко и равнищата на ВПМ намаляха дори под тези от преди десет години. Икономическото възстановяване обаче сочи обрат в тази тенденция през 2011 г.
- Тези разнородни тенденции — нарастващ БВП и намаляващо ВПМ — означават пълно премахване на връзката между икономическия растеж и използването на ресурси в ЕС между 2000 г. и 2011 г. Не е ясно обаче дали това е действителен обрат в моделите за използване на ресурси или просто е отражение на въздействието на икономическата криза върху ресурсоемки отрасли като строителството.

Подобрения в преработване на отпадъци и емисии на замърсители

- Практиките за **преработване на отпадъци** в ЕС се подобриха значително от 2000 г. насам. Депонирането, което е най-малко екологосъобразният начин на обезвреждане, постепенно беше заменено с изгаряне и в голяма степен от рециклиране и компостиране. През 2011 г. са рециклирани или компостирани около 40 % от общинските отпадъци.
- Съществуват значителни различия при преработването на отпадъци в ЕС. През 2011 г. депонирането е било основният начин за обезвреждане на отпадъци в България, Хърватия и Румъния (над 90 %), докато в Германия, Нидерландия и Швеция неговият дял е бил под 1 %.
- Подобни подобрения се наблюдават при **атмосферните емисии** на подкиселяващи вещества и прекурсори на озона. Стабилните спадове след 1990 г. са позволили на ЕС-27 да изпълни целите си за емисии на серен оксид (SOX) и неметанови летливи органични съставки (NMVOC) до 2011 г. Дванадесет държави членки обаче съобщават за емисии над техните национални тавани за поне един от четирите замърсителя.

Няма ясна тенденция към модели на по-устойчиво потребление

- **Потреблението на електроенергия от домакинствата** се увеличава почти

непрекъснато от 1990 г. насам. Тази тенденция е породена основно от увеличаването на броя на домакинствата и промените в техните модели на потребление, които изпреварват подобренията по отношение на ефективността на електронните уреди. Това явление е известно като „ефект на бумеранга“. За разлика от други показатели за потребление в настоящия доклад, потреблението на електроенергия от домакинствата като цяло не бе повлияно от икономическата криза, като 2011 беше първата година, в която се наблюдава рязък спад в потреблението на електроенергия от 1990 г. насам.

- По подобен начин **крайното потребление на енергия** в ЕС нарастваше от 1990 г. насам. 2005 г. обаче се оказа повратна, като потреблението на енергия се стабилизира и след това започна да намалява през следващите години. Свиването на икономиката в ЕС през 2009 г. и 2011 г. допринесе за спада, като доведе до намаляване на крайното потребление на енергия през 2011 г. до равнища отпреди 2000 г.
- Тъй като при потреблението на електроенергия от домакинствата и при крайното потребление на енергия се наблюдават различни тенденции, по-специално от 2005 г. насам, не е възможно да се направи заключение дали моделите на потребление в ЕС са станали по-устойчиви.

По-екологосъобразни производствени модели

- За разлика от това производствените модели в ЕС са се подобрили през последните години. Броят на организациите, които прилагат сертифицирана система за управление на околната среда съгласно **Схемата на ЕС за управление по околна среда и одит (EMAS)** е нараснал от 2003 г. насам. През 2013 г. прилагането на EMAS — изразено чрез броя на регистрираните по EMAS организации за един милион жители — е било особено широко в Кипър, Австрия, Испания, Италия, Германия и Дания.
- По подобен начин земеделските практики в ЕС започнаха да стават все по-устойчиви от 2005 г. насам, което се илюстрира от увеличаването на дела на **биологичното земеделие**. Това динамично развитие също така намира отражение в нарастващите продажби на биологичните продукти на пазара за храни в ЕС.

Основни тенденции в социалното приобщаване

Броят на хората в риск от бедност или социално изключване се е увеличил от 2008 г. насам

- Между 2008 г. и 2012 г. броят на **хората в риск от бедност или социално изключване** е нараснал с 8,7 милиона — от 115,7 милиона на 124,4 милиона. Този брой бе намалял между 2005 г. и 2009 г. С настъпването на икономическата криза обаче той отново започна да се повишава.
- 124,4 милиона души в риск от бедност и социално изключване в ЕС през 2012 г. съставляват 25 % дял от общия брой на населението. Това означава, че една четвърт от населението на ЕС е преживяло поне една форма на състояние на бедност, обхваната от основния показател на темата, а именно парична бедност, сериозни материални лишения и липса на достъп до работни места. Настоящите нива на бедност и социално изключване застрашават целта на стратегията „Европа 2020“ за намаляване на бедността, която има за цел да изведе най-малко 20 милиона души от риска от бедност и социално изключване до 2020 г.

Увеличаваща се парична бедност и влошаващи се условия на живот

- Броят на хората **в риск от бедност след социални плащания** се е увеличил от 80,7 милиона през 2008 г. на 85,3 милиона през 2012 г. Противно на основния показател този брой се увеличава почти непрекъснато от 2005 г. насам, дори и преди икономическата криза, като след 2009 г. се наблюдава засилване на тази тенденция. Паричната бедност е най-преобладаващата форма на бедност в ЕС и засяга 17,1 % от цялото население на ЕС през 2012 г.
- Броят на хората, засегнати от **сериозни материални лишения**, е нараснал

значително от 2008 г. до 2012 г. — от 41,4 милиона на 51,0 милиона. Тенденцията обаче не е постоянна, като 2009 г. бележи значим поврат. Докато броят на хората, изпитващи сериозни материални лишения, е намалял значително с почти 12 милиона между 2005 г. и 2009 г., след това той отново се е увеличил с 11,2 милиона, в резултат на което през 2012 г. 10,3 % от населението на ЕС е било засегнато от такива лишения.

- Между 2005 г. и 2012 г. **неравенството в доходите** почти не се е променило. През 2012 г. на най-богатите 20 % от населението на ЕС се падат над 38 % от националния приравнен доход, което представлява над пет пъти повече от най-бедните 20 %, на които се падат малко под 8 %.

Няма ясна тенденция към по-устойчив пазар на труда

- Броят на хората, живеещи в домакинства с **много нисък интензитет на упражнявана трудова дейност**, се е увеличил между 2008 г. и 2012 г. от 34,3 милиона на 36,9 милиона. Съгласно други показатели, свързани с бедността, този брой е намалял между 2006 г. и 2009 г., но след това се е увеличил отново успоредно с растящите равнища на безработицата преди да спадне с 4,1 % между 2011 г. и 2012 г. Липсата на икономическа активност значително увеличава риска от бедност. През 2012 г. 9,8 % от населението на ЕС на възраст 0—59 години е живяло в домакинства с много нисък интензитет на упражнявана трудова дейност.
- **Равнището на дългосрочната безработица** в ЕС бележи низходяща тенденция между 2004 г. и 2008 г. От 2008 г. насам обаче равнището отново се повиши, достигайки безпрецедентно високо равнище от 4,6 % през 2012 г.
- Между 2006 г. и 2011 г. **разликата в заплащането на жените и мъжете** значително е намаляла. Въпреки тази благоприятна тенденция почасовите брутни доходи на жените все още са били с 16,2 % по-ниски от тези на мъжете през 2011 г.

Подобрения в областта на образованието

- Делът на **лицата, напускащи преждевременно училище**, е намалявал трайно от 2003 г. насам, достигайки 12,8 % през 2012 г. Ако последните тенденции се запазят, целта за намаляване на дела на преждевременното напускащите училище на по-малко от 10 % до 2020 г. изглежда постижима.
- Делът на населението на възраст 30—34 години с **висше образование** непрекъснато нараства от 2000 г. насам. Тенденцията подсказва, че целта на стратегията „Европа 2020“ за увеличаване на този дял до най-малко 40 % до 2020 г. ще бъде постигната.
- Делът на **възрастните лица с ниско образование** намаля значително от 2000 г. насам. Тази тенденция се забелязва при всички възрастови групи.
- Участието в **ученето през целия живот** се е увеличило между 2003 г. и 2012 г.; по-голям дял от това увеличение обаче е между 2003 г. и 2005 г., но оттогава насам при участието в ученето през целия живот не е отбелязан по-нататъшен напредък. Северните държави имат по-високи равнища на участие, докато България, Гърция и Румъния бележат малък или никакъв напредък в повишаването на техните ниски равнища на участие.

Основни тенденции в демографските промени

Равнище на заетост на възрастните работници, които не са засегнати от икономическата криза

- 48,9 % от **възрастните работници** са били заети през 2012 г. **Равнището на безработицата** леко и постоянно се повишаваше от 2000 г. насам. Увеличението на заетостта при възрастните работници е стабилна тенденция, която изглежда устойчива спрямо икономическата криза. Въпреки това целта от 50 %, определена в Лисабонската стратегия — предшественик на стратегията „Европа 2020“ — която трябваше да бъде постигната през 2010 г., все още не е постигната.

- През периода 2000—2012 г. се наблюдава намаляване на различията в трудовата заетост между мъжете и жените възрастни работници. Въпреки че равнището на заетост при жените остава по-ниско от това при мъжете, увеличението при жените бе доста по-високо — с 14,4 процентни пункта от 2000 г. насам, в сравнение с 9,3 процентни пункта при мъжете.

Тенденциите в структурата на населението потвърждават демографските предизвикателства

- Очакваната **продължителност на живота на 65-годишна възраст** в ЕС е била на равнище от 21,3 години за жените и 17,2 години за мъжете през 2011 г. От 2002 г. насам очакваната продължителност на живота се е увеличавала постоянно и за двата пола и разликата между мъжете и жените е намаляла. Тъй като равнището на годишно увеличение през 2011 г. е било под 1 % за жените, не е ясно дали то ще продължи да се увеличава в бъдеще.
- През 2011 г. **коэффициентът на плодовитост** в ЕС е бил 1,57 деца на една жена. Това показва увеличение от 8 % от 2002 г. насам. Въпреки това след период на стабилизиране на 1,6 деца средният брой на родените деца слабо е намалял през 2011 г.
- В допълнение към скорошното намаление на коефициента на плодовитост **коэффициентът на нетната миграция** в ЕС е намалял през 2011 г. Тези две низходящи тенденции могат да доведат до ускоряване на демографската промяна с нарастващ дял на по-възрастните хора в европейските държави.
- **Съотношението на възрастните хора към хората в трудоспособна възраст** в ЕС непрекъснато се увеличаваше, за да достигне равнище от 25,8 % през 2012 г. Последните прогнози предвиждат непрекъснато увеличаване в бъдеще до 2050 г., последвано от стабилизиране на ниво от около 55 %.

Не се наблюдават значителни подобрения в равнищата на доходите на пенсионерите

- През 2012 г. **средното равнище на доходите на пенсионерите** в ЕС е било 56 % от доходите на работещото население на около 50-годишна възраст. Оставайки сравнително стабилен на около 50 % от 2010 г. насам, при коефициента на заместване се наблюдава умерена възходяща тенденция.
- В държавите — членки на ЕС, съотношението между равнищата на доходите от пенсии на възрастни хората спрямо равнището на доходите на хората на възраст 50—59 години варира от 39 % в Кипър до 79 % в Люксембург. Между 2005 г. и 2012 г. разликата в равнищата между държавите членки леко се е увеличила.

Все още не се наблюдава възстановяване на публичните финанси в ЕС

- **Държавният дълг** в ЕС значително се е увеличил след настъпването на икономическата криза през 2007 г. След спадането му под референтното ниво от Маастрихт от 60 % през 2007 г. (до 59 %) през следващите години той значително се увеличи, като достигна 85,3 % от БВП през 2012 г. В целия ЕС равнищата на публичния дълг се различават значително, варирайки от 10,1 % от БВП в Естония до 156,9 % в Гърция.
- Един фактор за публичните разходи са разходите за пенсионни плащания от държавата. Много държави членки реформираха пенсионните си системи, за да увеличат продължителността на професионалния живот на населението. Между 2000 г. и 2011 г. средната **продължителност на професионалния живот** в ЕС се е увеличила с 1,8 години. През 2011 г. мъжете са работили средно 37,4 години, а жените 31,9 години през своя живот.

Основни тенденции в областта на общественото здраве

Подобренията по отношение на очакваната продължителност на живота не водят до по-дълъг живот в добро здраве

- Между 2004 г. и 2011 г. **очакваната продължителност на живота към момента на раждането** както за мъжете, така и за жените се е увеличила слабо с 0,4 % (мъже) и 0,3 % (жени) за година. За разлика от **това продължителността на живота в добро здраве** не се е подобрила при жените, а при мъжете се е подобрила съвсем малко.
- По-високите равнища на нарастване на очакваната продължителност на живота и по-ниските равнища на нарастване при продължителността на живота в добро здраве предполагат, че хората като цяло не прекарват годините си в добро здраве, а с някакъв вид увреждане или заболяване.

Подобренията при здравните показатели се забавят след настъпването на икономическата криза и продължава да се наблюдава неравнопоставеност по отношение на здравето

- Между 2000 г. и 2009 г. **смъртността поради хронични заболявания** е намаляла от 142 на 116 на 100 000 души на възраст над 65 години в ЕС. При мъжете, при които в момента съществува по-голяма вероятност от смърт, причинена от хронични заболявания, се наблюдава по-голямо намаление (2,4 %) отколкото при жените (1,9 %), което предполага сближаване на равнищата на смъртност между половете. Независимо от подобренията по отношение на равнищата на смъртност поради хронични заболявания съотношението на смъртността поради хронични заболявания спрямо всички смъртни случаи остава постоянно. Това показва, че намаляването на равнищата на смъртност поради хронични заболявания може да се обясни предимно с цялостното намаляване на равнищата на смъртност.
- **Процентът на смъртността поради самоубийство** като цяло е намалял средно с 1,4 % между 2000 г. и 2010 г. Тази тенденция обаче не е постоянна. В периода между 2000 г. и 2007 г. средногодишното намаление е било много по-високо — 2,5 %. Самоубийствата обаче са се увеличили значително през 2008 г. (с 2 %) и 2009 г. (с още 3 %), но са намалели отново през 2010 г. По-голям процент на смъртните случаи поради самоубийство от 2007 г. насам се наблюдава при мъжете, което потенциално отразява въздействието на икономическата криза върху безработицата.
- Икономическите ограничения ограничават **достъпа до здравеопазване**. След намаление между 2005 г. и 2009 г. делът на населението, което не е имало възможност да си позволи медицински грижи, започна отново да нараства през 2009 г., достигайки 2,3 % през 2011 г. Съотнасянето на тази промяна в тенденцията с икономическата криза и продължаващите неравенства в доходите при достъпа до здравни грижи показва, че икономическите ограничения са намалили достъпа до

медицински грижи.

Липсващи или недостатъчни подобрения при решаващи за здравето фактори като производството на токсични химични вещества и излагането на замърсяване на въздуха

- **Производството на токсични химични вещества** в ЕС между 2002 г. и 2007 г. леко се е увеличило, но е намаляло значително през 2008 г. и 2009 г. вследствие на икономическата криза. Две години по-късно (през 2011 г.), след като европейският пазар се възстанови, производството се върна отново към предишното високо равнище. Поради това временният спад може да се обясни със застой в икономиката, който доведе до намаляване на промишленото производство по време на икономическата криза.
- Между 2000 г. и 2011 г. **излагането на градското население на замърсяване на въздуха с прахови частици** е намаляло с 1 микрограм на кубичен метър, достигайки равнище от 27 микрограма на кубичен метър през 2011 г. Но като се имат предвид значителните различия на годишна база е трудно да се очертае някаква ясна тенденция. Целта за намаляване на емисиите до 20 микрограма до 2010 г. не може да бъде постигната. През 2010 г. емисиите от твърди частици съставляват 26 микрограма на кубичен метър, което е с 6 микрограма над целта.
- **Цялостното излагане на градското население на замърсяване на въздуха с озон** се е повишавало със средногодишен темп от 1,7 % между 2000 г. и 2011 г. Тази тенденция обаче беше нестабилна поради въздействието на климата върху концентрациите на озон и значителните различия между държавите.

Основни тенденции в изменението на климата и енергетика

Намаляване на емисиите на парникови газове в ЕС, но повишаване на глобалната температура

- **Емисиите на парникови газове** в ЕС са намалели значително от 1990 г. насам. Най-големият спад е в началото на деветдесетте години на миналия век и между 2007 г. и 2011 г. Целта на стратегията „Европа 2020“ за намаляване на емисиите на парникови газове с 20 % до 2020 г. в сравнение с равнищата от 1990 г. определено е постижима.
- Най-големите намаления са постигнати в производството, строителството и енергийните отрасли. Секторите на отпадъците и на селското стопанство също са намалили емисиите си, но те съставляват по-малък дял от общото намаление. Единственият сектор, в който се наблюдава увеличение на емисиите, е транспортният сектор. Особено бързо са се увеличили емисиите от международната авиация и морския транспорт. Емисиите от вътрешния транспорт също остават над равнищата от 1990 г., но от 2007 г. насам се наблюдава тенденция на спад.
- Намаляването на емисиите на парникови газове в ЕС до голяма степен се компенсира от бързо увеличаващите се емисии в световен мащаб. Концентрациите на парникови газове в атмосферата се увеличават. Въпреки че съществува разминаване между увеличаването на емисиите и повишението на температурите, рекордите в **средната температура в световен мащаб** вече показват ясна тенденция към повишаване. През последните четири десетилетия процесът на затопляне непрекъснато се ускорява.

Няма ясна тенденция към намалено търсене на енергия

- След почти непрекъснато увеличение в периода между 1990 г. и 2006 г. **първичното потребление на енергия** в ЕС през 2011 г. спадна до равнищата от 1990 г. Въпреки това тази низходяща тенденция не бе постоянна. Остава да се види дали спадът може да се поддържа след като икономиката на ЕС се върне към по-висок икономически растеж.
- През 2011 г. ЕС е внасял **над половината от необходимата му енергия**. От началото на деветдесетте години на миналия век дялът на общите енергийни нужди,

задоволявани чрез внос от държави извън ЕС, е нараствал почти всяка година. От 2006 г. насам той се е задържал на малко над 50 %.

Бързо развитие на енергията от възобновяеми източници, по-специално в електроенергийния сектор

- Енергията, произведена от биомаса, вятър, слънчева и геотермална топлина, спомага за осигуряването на все по-нарастващ дял от крайното търсене на енергия в ЕС. Всички държави членки увеличиха своя **дял на енергията от възобновяеми източници** между 2005 г. и 2011 г. Въпреки че приносят на биомасата несъмнено е най-голям, производството на енергия от вятъра и слънцето се развива с най-бързи темпове.
- Навлизането на енергия от възобновяеми източници е най-голямо в сектора на електроенергията, в който на възобновяемите източници се пада една пета от брутно производство на енергия през 2011 г.
- За разлика от това дялът на енергията от възобновяеми източници, използвана в **транспортния сектор**, е намалял през 2011 г. в сравнение с предходната година. Това обаче се дължи на статистически корекции, изключващи биогоривата, които не са били сертифицирани като устойчиви. Въпреки това данните от 2010 г. сочат, че ЕС не е успял да изпълни междинната си цел за увеличаване на използването на енергията от възобновяеми източници в транспортния сектор.

Основни тенденции в устойчивия транспорт

Липсва пълно премахване на връзката между потреблението на енергия в транспортния сектор и икономическия растеж

- **Потреблението на енергия в транспортния сектор за единица БВП** е спаднало с 8,3 % от 2000 г. насам. Тази тенденция е малко по-ясно изразена след началото на икономическата криза, тъй като екологичният компонент на този показател — потреблението на енергия в транспортния сектор — е намалявал четири последователни години след 2007 г. Като цяло между 2000 г. и 2011 г. потреблението на енергия в транспортния сектор се е увеличило с 6,7 %, докато икономическият растеж е бил по-бърз — с 16,5 %.
- Тези съвпадащи тенденции — растеж както в потреблението на енергия и (дори по-голям) в БВП — предполагат относително премахване на връзката между потреблението на енергия в транспортния сектор и икономическия растеж в ЕС през периода 2000—2011 г. Пълното премахване на връзката (което представлява намаляване на потреблението на енергия в транспортния сектор, а икономиката бележи растеж) може да се наблюдава на годишна база както през 2010 г., така и през 2011 г. Не е сигурно обаче дали това е текуща тенденция или просто последица от икономическата криза.

Няма значителна промяна във видовете транспорт и мобилността

- Ефективността на различните видове транспорт не се различава значително. **Разпределението на потока на пътническият транспорт** през 2011 г. остана много подобно на равнищата от 2000 г. **Товарният транспорт** показва леки промени от 2009 г. насам, като железопътният транспорт си възвръща изгубения дял от сухопътния транспорт. Поради това дяловете на товарния транспорт също се доближават до равнищата си от 2000 г. Но тези малки промени могат да се дължат и на използваната методология.
- Въпреки че разпределението на потока не показва големи промени на равнище ЕС, дяловете на всеки вид транспорт значително се различават между отделните държави членки. Докато сухопътният транспорт доминираше както при пътническият, така и при товарния транспорт, железопътният транспорт имаше значителен дял от над 30 % от товарния транспорт в някои държави членки, като например в балтийските държави.

- Не се наблюдава значително премахване на връзката между въздействието на транспортните обеми спрямо БВП. Кризата оказва силно въздействие както върху БВП, така и върху транспортните обеми, като те бяха засегнати по-тежко. От 2009 г. насам данните в цифрове изражение показват слабо възстановяване. Все още не може да се направи извод дали това представлява премахване на връзката.

Отрицателното въздействие на транспортния сектор все още трябва да бъде намалено

- Все още не се наблюдава цялостно намаляване на **емисиите на парникови газове от транспортния сектор** от 2000 г. насам. Въпреки че от 2007 г. насам емисиите намаляват в резултат на икономическия спад, този спад не компенсира увеличенията на емисиите отпреди това.
- Броят на **жертвите при пътнотранспортни произшествия** продължава да намалява от 2000 г. насам. Целта за само 27 000 жертви вследствие на пътнотранспортни произшествия през 2010 г. все пак беше постигната. Така че са необходими допълнителни усилия, за да се постигне целта за по-малко от 15 500 жертви през 2020 г.

Основни тенденции при природните ресурси

Губи ли ЕС своя природен капитал?

- Между 2000 г. и 2011 г. **показателят за широко разпространените птици** остана относително стабилен, но по-поляризираните тенденции се наблюдават при популациите на широко разпространените птици, обитаващи обработваеми земи, и горските птици. Докато горските птици са се увеличили с 9,7 процентни пункта през този период, показателят за птиците, обитаващи обработваеми земи, е намалял с 5,6 процентни пункта.
- Промените в земеделските методи, интензификацията и специализацията до голяма степен са причина за спада при птиците, обитаващи обработваеми земи в Северна и Западна Европа. Основните фактори са предоставянето на вредни субсидии, липсата на стимули за поддържане на обработваеми земи с висока природна стойност (земеделски зони, поддържащи по-голямо разнообразие на видове и многообразие на местообитанията, и/или застрашени видове) и увеличаващото се използване на биомаса за производството на възобновяема енергия.
- **Общият улов на риба от запаси над безопасните за тях биологични граници** е намалял с 23,1 процентни пункта от 2000 г. до 2010 г. Годишните стойности от 2002 г. до 2010 г. обаче се колебаят около средно 16,3 %, което е доста над безопасните биологични граници. Така че общите рибни запаси остават застрашени от свръхулов в североизточната част на Атлантическия океан.

Намаляващ риболовен флот: от полза за околната среда и за крайбрежната икономика

- Размерът на **риболовния флот на ЕС** (измерен чрез мощността на двигателите) е намалял средно с 2,4 % за година от 2007 г. до 2012 г. Но за ефективно приспособяване на капацитета на флота са необходими повече усилия и политически реформи, които биха довели до по-устойчиво управление на рибните запаси и по-добри икономически условия за активен риболов.

Водочерпенето е близо до устойчивите равнища

- Общото **водочерпене е намаляло през изминалото десетилетие** в повечето региони на Европа с изключение на Югозападна Европа, където е запазило постоянно равнище. Държави като Литва, Румъния и Белгия постигнаха значителен напредък в по-устойчивото управление на водите.

Урбанизацията и транспортът водят до допълнително усвояване на земи в ЕС

- 4,6 % от земната площ в ЕС е загубила естествения си вид през 2012 г. Нарастващото търсене на жилища и увеличаването на икономическите дейности в градските зони, както и увеличаването се разширяване на мрежовите области в крайбрежните зони, са основната причина за непрекъснатото намаляване на полустествените и обработваемите земи в ЕС.

Основни тенденции в глобалното партньорство

Налице е спад на официалната помощ за развитие, ЕС не изпълнява целите си

- Между 2004 г. и 2012 г. общата официална **помощ за развитие (ОПР)** на ЕС, изразена като дял от brutния национален доход (БНД), се е увеличила с 0,05 процентни пункта, като е достигнала 0,39 % през 2012 г.³.
- През периода 2010—2012 г. обаче общата ОПР от ЕС е намаляла поради бюджетни ограничения в резултат на икономическата и финансовата криза. Подобна тенденция може да се отчете и при други големи донори.
- ЕС вече не е в състояние да изпълни своята колективна междинна цел за заделяне на 0,56 % от своя БНД за ОПР през 2010 г. Ако увеличението продължи със същия темп както между 2004 г. и 2012 г., ЕС няма да постигне своята дългогодишна цел за заделяне на 0,7 % от своя БНД за официална помощ за развитие през 2015 г.

Увеличаване на дела на финансирането от ЕС за развитието на развиващите се държави

- **Финансирането за развиващите се държави** от държавите — членки от ЕС-15, включващо както публични, така и частни потоци, се е увеличавало средно с 4,6 % на година между 2000 г. и 2011 г. Независимо от тази положителна цялостна тенденция, могат да се отбележат колебания, които могат да доведат до непредвидимост за развиващите се държави, които разчитат особено много на външна финансова подкрепа.
- От 2000 г. насам **делът на ОПР за най-слабо развитите държави и за други държави с ниски доходи** се е увеличил с 52,5 % от официалната помощ за развитие от ЕС-15, изразходвана за тези държави през 2011 г.
- Преките **чуждестранни инвестиции (ПЧИ)** са изключително важно допълнение към усилията за развитие. От 2000 г. до 2011 г. обаче ПЧИ на ЕС-15 за най-слабо развитите държави и за други държави с нисък доход бележат намаление средно с 3,4 % на година — от 3,2 % от общите ПЧИ през 2000 г. на 2,2 % през 2011 г.

Увеличаване на вноса на ЕС от развиващите се държави

- **Вносът на ЕС от развиващите се държави** се е увеличавал средногодишно със 7,8 % между 2000 г. и 2012 г.; делът на вноса от развиващите се държави в общия внос на ЕС се е увеличил от 35,2 % през 2001 г. на 47,2 % през 2012 г.
- Вносът от Китай е единственият най-голям фактор, на който се дължи тази тенденция. Неговият дял в общия внос на ЕС от развиващите се държави се е увеличил от 24 % през 2000 г. на 35 % през 2012 г. В абсолютно изражение обемът на вноса от Китай през 2012 г. е бил над три пъти по-голям от неговия размер през 2000 г.
- **Вносът от най-слабо развитите държави** също се е увеличил, но темпът на растеж е представлявал средно около една трета от темпа на растеж на вноса на ЕС от всички развиващи се държави. През 2012 г. вносът от най-слабо развитите държави продължава да съставлява по-малко от 2 % от общия внос на ЕС.

Разлики в сближаването на емисиите на CO₂ поради увеличението в развиващите се държави

- Въпреки че разликите в емисиите на глава от населението на CO₂ между ЕС и развиващите се държави намаляха през десетилетието от 2000 г. до 2011 г., емисиите на ЕС остават 7,4 тона на глава от населението, което е 2,6 пъти по-високо от средното за развиващите се държави от 2,9 тона на глава от населението.

Резюме

- Разликите намаляха главно поради увеличението на емисиите от развиващите се държави и финансовата криза, която доведе до по-ниски емисии на CO₂ на глава от населението в ЕС.
- ³ Прогнозни данни за 2012 г.

Основни тенденции в доброто управление

Положителни тенденции в съгласуваността и ефективността на политиката, но намаляване на доверието от страна на обществеността

- По-малко от половината от гражданите на ЕС имат **доверие в трите основни институции на ЕС**. Сред тях през 2012 г. с най-голямо доверие се е ползвал Европейският парламент (44 % от гражданите заявяват, че имат доверие), следван от Европейската комисия (40 %) и Съвета на ЕС (36 %). Като цяло доверието на гражданите в политическите институции на всички политически равнища е ниско, особено по отношение на политическите партии и институциите на национално равнище (например само 15 % имат доверие в политическите партии и 27 % имат доверие в националните правителства).
- Между 2007 г. и 2012 г. броят на **новите дела за нарушение, свързани с единния пазар**, е намалял с 38 %. По-голяма част от този спад е от 2010 г. насам. По сектор на политиката данъчното облагане и въпросите, свързани с опазването на околната среда, съставляват двете най-големи групи дела за нарушение, свързани с единния пазар, което съставлява 44 % от всички нерешени дела за нарушение през ноември 2012 г.
- След значителния спад от 2000 г. насам **дефицитът при транспонирането на законодателството на ЕС** в областта на единния пазар достигна ново ниско равнище от 0,6 % през ноември 2012 г. Насърчен от информационното табло за вътрешния пазар като „най-добрия резултат досега“, дефицитът при транспонирането беше 0,4 процентни пункта под целта от 1 % за транспонирането на правилата на единния пазар.

Онлайн общуването на гражданите с правителствата се увеличава, но се наблюдава по-слабо участие в изборите

- **Онлайн общуването на гражданите с публичните органи** в ЕС е нараснало с 8 процентни пункта между 2008 г. и 2012 г. След леко намаление през 2011 г. интернет общуването с публичните органи се е увеличило отново, достигайки 44 % през 2012 г. Тази тенденция отчасти отразява общото увеличение в използването на интернет в целия ЕС.
- **Избирателната активност** бележи намаление с 1,5 процентни пункта в изборите за национални парламенти в ЕС между 2000 г. и 2012 г. Тази низходяща тенденция се наблюдава и при участието в изборите за Европейски парламент.

Не е постигнато прехвърляне на тежестта на данъчното облагане върху труда към енергийните и екологичните данъци

- **Съотношението на екологичните данъци към данъците върху труда** в ЕС се е повишило с 10,1 % от 2000 г. до 2011 г. През този период дялът на екологичните данъци като общи приходи от данъци и социални вноски е намалял в сравнение с данъците върху труда. Тази тенденция противоречи на целите на Стратегията за устойчиво развитие на ЕС и на стратегията „Европа 2020“, във всяка от които се призовава, тежестта на данъчното облагане да се прехвърли от труда към енергийните и екологичните данъци (използване на екологосъобразна система за данъчно облагане).
- Подобен спад в ЕС се наблюдава и при **имплицитната данъчна ставка върху енергията**. Този спад обаче е не толкова значителен — само 1,6 % от 2000 г. до 2011 г. Спадът в имплицитната данъчна ставка върху енергията сочи намаление в ефективната данъчна тежест върху енергията спрямо потенциалната данъчна основа.

Въздействие на световната икономическа и финансова криза върху основните тенденции

Представените в настоящия доклад показатели сочат доста разнородна картина. Освен това смущенията, предизвикани от икономическата криза, затрудняват изготвянето на задълбочени заключения за това дали ЕС е постигнал напредък по пътя си към устойчиво развитие.

В резултат на световната икономическа и финансова криза, която започна в края на 2007 г., ЕС навлезе в рецесия през 2008 г. В края на 2013 г., когато беше приключен настоящият доклад, икономиката на ЕС все още бе със забавен растеж. Въздействието на кризата е сериозно и се простира далеч отвъд границите на икономиката, като засяга много от социалните и екологичните тенденции, анализирани в настоящия документ. В настоящия раздел е представено кратко резюме на засегнатите области през периода, който започва през 2007 г., и обхваща, когато това е възможно, периода 2011—2012 г. Въпреки че на този етап липсва яснота по въпроса, някои от последиците, като например по-ниски равнища на инвестициите, биха могли да окажат дългосрочни и трайни последващи въздействия, по отношение на които ще бъде внесена повече яснота едва в следващите доклади.

Започналите през 2007 г. проблеми във връзка с ликвидността в банковия сектор доведоха до свиване на кредитите и спад в цените на активите, което доведе до понижено потребителско търсене и увеличение на „спестяванията на домакинствата“, намаляване на „инвестициите“ от предприятията и домакинствата, спад в международната търговия, отразен в показателя „внос от развиващите се страни, както и до намаляване на „реалния БВП на глава от населението“. Драматично се увеличиха равнищата на „държавния дълг“. „Заетостта“ се понижи, особено сред младите хора, като мъжете бяха засегнати по-сериозно от жените („заетост на жените“). Тенденцията към повишаване на „заетостта на възрастните работници“ се забави. Поради изкуствено поддържаната заетост и промените в работното време „производителността на труда“ се понижи.

От друга страна, „Разходите за научноизследователска и развойна дейност“ нараснаха, тъй като в опит да подкрепят икономическото възстановяване и по-дългосрочния растеж няколко държави повишиха своите разходи. Вследствие на понижаващото се търсене промишленото производство също намаля. Това е видно от примера с производството на токсични химични вещества.

Нарастването на „безработицата“ и „дългосрочната безработица“ оказва социално въздействие. Въпреки че „рискът от бедност“ като цяло се понижи, за възрастовата група 25—49 г. той се повиши, а също така слабо за възрастовата група 18—24 г. „Интензитетът на бедността“ също се повиши, както и „самоубийствата“, особено сред мъжете и хората на средна възраст. „Общият коефициент на нетната миграция“ също спадна вероятно поради трудностите, свързани с намирането на работа в ЕС. По отношение на борбата с бедността в световен мащаб „финансирането, предназначено за развиващите се държави“, намаля, по-скоро поради спада на потоците от частни донори, отколкото от официални източници или НПО.

Търсенето на енергия („крайно потребление на енергия“) намаля успоредно с БВП. Това по-ниско потребление доведе до стабилизиране на „енергийната зависимост“ на ЕС, с което бе нарушена дългосрочната тенденция към увеличаване на зависимостта. „Емисиите на парникови газове“ и „емисиите на атмосферни замърсители“, които вече бяха започнали да намаляват, намаляха дори с още по-бърз темп.

Спадът в товарния транспорт беше по-бърз, отколкото този на БВП (което е отразено в показателя „обем на товарния транспорт, отнесен към БВП“). Въпреки това потреблението на енергия в транспортния сектор спадна по-малко от БВП („потребление на енергия в транспортния сектор, отнесено към БВП“), вероятно поради по-бавния спад в пътническия транспорт. „Емисиите на парникови газове от транспортния сектор“ намаляха, а „емисиите на азотни оксиди (NO_x) от транспортния сектор“ и „емисиите на прахови частици от транспортния сектор“ намаляха с по-бърз темп в сравнение с предходните години. Броят на „жертвите при пътнотранспортни произшествия“ също намаля, вероятно в резултат на по-малката интензивност на движението по пътищата.

Обществената реакция спрямо кризата и справянето с нея са отразени от „спада на доверието на гражданите в институциите на ЕС“ и „избирателната активност в националните избори“.

Като цяло вследствие на изложените по-горе обстоятелства е трудно да се оцени дали е постигнат реален напредък към устойчиво развитие в ЕС през последните няколко години. Като се има предвид обаче, че почти половината от основните показатели за устойчиво развитие на ЕС „се движат“ в умерено или определено неблагоприятна посока, изглежда са необходими повече усилия, за да тръгне Европейският съюз по пътя към устойчиво развитие.